

Muistoja vahvoista käsistä

Navethaan sitä aina halvaa mennä matkassa. Sielä on hyvä hajju, elukoista hohtaa lämmin ilma, täynä lehmänsonnan aroomia.

Oon yhtä hauska kesälä ko talvela. Kesälä istun kärröissä mopen takana, 50 litran maitopäniköitten välissä, alumiinipänikät. Farfaari ajaa mopea, farmuuri tulee perässä pyörälä.

Aamula lehmät prukaava seisoa veräjällä oottamassa, tuumet täynä. Usseimat oon valkeat ja mustat, jokku oon pruuninpunaset. Mie olin oppinu ette net mustavalkeat oon SLB - svensk låglandsboskap, net pruunit oon, ärräpäät, SRB - svensk rödbrun boskap. Niittten nimet oon Stjärna (sillä oon pitkät, fiinit, terävät sarvet), Majrosa (se vanhiin lehmä), Maja (se antaa enniiten maitoa) ja sitte Gullan, Majan tyär -joka oon ollu "minun" vasikasta saakka.

Se oli sillä laila ette mie, minun veli ja minun nepokat tinkasimme aina oman vasikan josta tuli "meän". Nimitimmä net ja traakasimme hinkittäin rehuja niile. Meilä olit käet aivan rohtunheet krouvitten vasikankielitten imemisestä. Erheyksen ette valita härkävasikan ei tehty ko kerran, sitä oppi ette net lahathiin vuotta jälkhiin. Sen läksyn jälkhiin kaikki härkävasikat sait nimen "Pekka".

Ko veräjä aukasthaan niin lehmät menevä kesänavethaan, löytävä itte oman hinkalon. Elukoitten nahka oon pehmeä ja puhas, kohta kiiltävä, pysyvä puhthaana ko saava olla irti kesähaassa. Otan raataripullon ja prutaan ison pilven selitten pääle. Tuhansia sääskiä, hyttysiä ja paarmoja lentää aivan pilvenä hättäintynheenä sille pikkuselle, oikhein likaselle klasile missä joukkokuolema sauttaa. Klasinpenkki oon täynä veri-imeviä, net vastakuohleet loistava ko lehmänverenpunasia prippuja vanhoitten harmajanpruunin kiiskiraajoitten läjässä.

Farmuuri ja farfaari menevä lehmästä lehmään rostfriihinkitten kansa ja lypsävä käsin. Farmuurin käsissä maito tulee aivan vaheksi, emmä kumpikhaan farfaarin kansa tulee likelekhään hänen tahthia. Hinkit tyhjenethään siivilän läpi pänikhöin. Kotona farfaari oon muuranu pikkusen kylmäpasängin navettaköökkin laattihaan missä pänikät saava olla kylmässä veessä siksi ette viethään prykile tien vieressä ja niin mejjeripiihliin.

Joo, minun pikkuveli kyllä tietää ette vesi oon hiivatin kylmä ko pruuasi palanseerata ympäri kapeaa pasängin syrjää.

Se oon eri mailma, eri kieli. Muut färät ja muut haijut.

Kotona arkipäivä oon se 70-luvun peruskoulu huonosti paistetun pluutpyttinkin kans, Hei matematik ja Sam ja Ria koulukirjoissa. Kaverit joittenka kans poljethaan pyörää, herneröörät, ja slangellat jolla ammuthaan sähkölangasta suijutettu ja määrloja.

Farmuurin ja farfaarin tykönä oon hiirenpyytöä kepilä, koijanrakentamista, kalastusta maantiesillan alla (jostaki syystä minun nepokka saapii aina issoiman kalan), lahtaamista, heinäntekoa loppukesälä ja syksylä. Meän homma oon ette vispata hinkissä ko vasikasta tyhjenethään veri. Hypimä kuivissa heinissä ko laot täytethään talveksi.

Farfaarila oli työhevonen, vahva, raskas "nuurtsvänski", joka veti velttä ja niittokonetta, heinähäkkiä ja kärröä. Maja, se ensimmäinen hevonen minkä muistan, Brunte seuraava joka oli niin suuri ette kaviot revit asfaltin maantiestä. Ko maskutti huulila niin se meni etheenpäin, jos sano "proo" niin se jarrutti ja jos halusi hommauttaa niin huuethiin "hommi-hommi". Viisas ko se oli niin sillä oli auttopiluutti kesänavetalle mihinkä oli enniiten tottunu kulkehen. Ei tarvinu ko antaa

suunan sillon tällön tiehaaroissa. Jos piti mennä suoriksi etheen karkeile Haapakylänsaahreen niin ei hevonen tarvinu ko pikkusen nykäsyn toisela suittela ko tuli kesänavetan tiehaahraan.

Brunte tykkäsi muuruutista ja nuuskusta. Selkä sillä oli leveä ja met putosimme aina ko rat-tastimme satulatta. Sitä lähti väkisinki liipeähmään liikkuvilta hevosenlihaksilta ja putosi armotta vasta niitetulle karkealle.

Pyymä sammakoita, uima Tornionväylässä ja ammuma ilmakiväärillä (toivon ette krannin Patrik oon antanu antheeksi ko osuin sitä silmän alle näljäsellä hyysikkäpaperisutilla), kusema port-hailta ja nukuma teltassa. Mie ja minun nepokka löyämä minun setän porriavisit ja luema silmät suurena; Piff ja Raff ja tyhmistynny farmuuri ko havattee meät ja reppii avisit meiltä käsistä.

Farmuuri joka pyhkii Vikkisalvaa minun rinthaan ko olen yskässä.

Oon elämää ja kuolemaa vuoron kumpaaki, vasta syntyneheitä vasikoita, karahneita kartanokissoja joita löytää kissainhojan krannin ketunsyöttönä. Vuet menevä ja met kasuamma potun ja voikastheen, voissa paistetun fläskin ja vereksen, krettasen maijon nojassa. Syksylä juoma litrottain "prykalettiä" minkä farmuuri jääsäyttää jästilä, sokkerilla ja malthaala minkä hän ostaa Rautilan pyssistä Juoksengistä, joka tulee kaks kertaa viikossa.

Oli raskasta ko Saga, se siivoiin lehmä koko navetassa, tuli liian vanhaksi ja silmät suurena kauhusta pakotethiin finkkapiihliin.

Se oli raskasta farfaarile joka ensin oli käskeny meän ampua Hobbexista tilatulla ilmakiväärillä "net hiivatin ryyppöset". Sitte se näki ette olima nepokan kansa ampuhee ne kaks talitiasta joita hän oli ruokkinu koko

talven.

Se tuntu ikävältä ko farmuuri ja farfaari panit elukat pois, suunile niihin aikhoiin ko aloin jymnaasihaan. Mutta mulla oli oma elämä, arkipäivä oli täynä luonontieto linjala, ensimmäinen fjälla, ja... elämä ylheiseti?

Niin elämä...

Koulutus. Epäonnistuminen tulla taattaprukrameeriksi, ja sen siihaan siukkatupa, vähän pölästynheenä mennä mielisaihraanhoitajan siihaiseksi akyyttisykhiin ja sitte vielä yllättynheenä havata ette oon tullu oikehaan paikkaan. Siukkasysterikoulu, lissää koulutusta narkoosisysteriksi, jatkuvia siirtymisiä kouluja praktiikkipaikoitten välilä. Suhtheita jokka nouseva ko aurinko ja putoava ko pannukakot.

Tässä relatiivisessa seassa Tornionlaakso oon muuttumaton. Aika muuttumaton kuitekki. Kesänavetta rappeutuu siksi ette farfaari hajottaa koko höskän. Se vanha Bolinder Munktelltraktori, joka tuli Brunten siihaan, motsuneerathan lumenluonissa ja juhhalisilla hetkilä panthaan niittokone perhään ja villisti kasunu pelto raakathan kannikoksi.

Tullee käytyä kylässä joskus pyhinä, arkipäivästä karku kalaretekele, vanhoile haukipaikoile. Kamuflaasihousut pistetty taathuin kengänvarssiin, musta kepsi ja tervan haijunen kenkävoitteen näkönen sääskivoije ette pittää sääski-, kärpäs- ja hyttyspilvet loijola.

Puolentoista vuen ajan olen Kuivakangaslainen itte. Asun vanhassa pirtissä farmuurin ja farfaarin talon vieressä, olen töissä Matarengin siukkatala. Olen matkassa ampylansissa, saunon, varvasflirttaan vaalean Katarinan kansa, jonka kansa olen yöttöissä ja saan kaveria elämänajaksi.

Farmuuri kiusaa ko näkkee siniliilan pläsin korvanlehesä väliaikhsitten rakastajitten tykönä käytyä. ”Häät antaa sille ruokaa ensin, poika. En ole kyllä koskhaan purru farfaaria nuin korvasta”.

Päätän kuitekki ette elämä häätyy jatkua ja jätän Matarengin ja lähen Puutin suurele lasareetile. Ko pakkaan tavaroita loohviin, farfaari istuu köökissä hiljasenna. Huokaa ja sannoo, ”Kyllä tullee tyhjää täälä nyt”.

Jonku vuen jälkhiin istun hänen sängyn vieressä intensiivilä Kaihnuussa.

Syänkone oon sammutettu, yöpöyälä pallaa kynttilä. En itke mutta kyynelheet valoava kuitekki. ”Joo, farfaari, kyllä tullee tyhjää täälä nyt”.

Farmuuri ellää viis vuotta jälkhiin. Siirtää nukkumahuohneen vintiltä. Saapii vanhan Per Albin talon muuttettua ettei tartte mennä kellarhiin tualethiin. Polvet oon kuluhneet, silmät huononheet sokkeritauin takia. Oon kiitollinen ko joskus saapii viehraitia.

Farmuuri minun tyär sylissä, joka oon syntyny neljä kuukautta jälkhiin ko hänestä tuli leski. Käet pyhkivä Jenniferin tukkaa samala ko hän sannoo huonola ruottila ”Farmors lilla piga”, ”Fammun pikku piika”. Jennifer hallaa häntä ja nauraa ujusti.

Käet oon vieläki leveät ja sormet krouvit. Käet jokka minun isä ja pikkuveli oon perihneet. Piian minun poikaki. Saama nähä.

Puoli vuotta jälkhiin, mie ja minun vanhimat pyhimä hänen valkeata tukkaa, ko hän heittää henkimästä.

Tullee tyhjää täälä nyt.

Anders Kohkoinen
meänkielele AH